

ВЪПРОСИ НА СЪВРЕМЕННИЯ БЪЛГАРСКИ ЕЗИК В СПИСАНИЕ „БЪЛГАРСКИ ЕЗИК“

КАТЯ ЧАРАЛОЗОВА

ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК „ПРОФ. Л. АНДРЕЙЧИН“ ПРИ БАН
charalozova@abv.bg

В този брой на сп. „Български език“ са публикувани разнообразни в тематично отношение статии, посветени на актуални проблеми на съвременния български език. Предмет на анализ са въпроси от областта на граматиката, прагматиката, лексикологията, терминологията и социолингвистиката. Наред с теоретични статии са включени и научноприложни разработки, които ще намерят приложение в образованието и в лексикографската практика. Използвани са съвременни теории при интерпретацията на езиковите факти, което позволява тяхното по-адекватно и точно обяснение. Публикуваните изследвания принадлежат към следните тематични области:

Формално описание на езика

Статията на Вяра Малджиева „Принципи на формалното описание на полисегментните езикови единици в нормативната граматика на българския език“ представя общите постулати на формалното описание на езиковите единици при изработването на съвременна нормативна граматика на българския език. Дефинират се важни за описанието понятия като лексикална единица, моносегментна и полисегментна лексикална единица (ПЛЕ) и се задават основните принципи за изработване на класификация, основаваща се на морфологични и синтактични критерии. Осъществено е формално описание на ПЛЕ и се прави синтактична характеристика, основаваща се на техните конотативни, селективни и позиционни признаци. Деривационната характеристика на ПЛЕ включва изследване на важните за нормативното описание възможности за промяна на вътрешната форма на ПЛЕ (структурата ѝ), които обуславят способността ѝ да се адаптира.

Прагматика

Николай Паскалев представя систематизация и тълкуване на типичните за българския език отговори на комплименти от гледна точка на лингвистичната прагматика, която, освен самите комплименти, включва в обекта на изследване и реакцията на адресата. В статията се анализират разликите между спонтанно и неспонтанно езиково поведение при реализацията на разглеждания речев акт. Работата е задълбочен анализ на възможните начини за отговор, като авторът включва допълнителни фактори, характерни за българския модел отговори на комплименти. Така се очертават българските комуникативни норми при отговор на комплимент, които показват изненадващо многообразие както по отношение на речевата стратегия на адресата, така и на равнището на езиковата реализация.

Терминология

„Термини от природните науки, получили външната си форма чрез трета степен на терминологизация“ е статията на Екатерина Петкова, в която се интерпретират моделите на терминологизация, включващи изходното общоупотребимо значение, терминологичното значение и общия семантичен признак, въз основа на който се осъществява взаимодействието между двете езикови единици. Теоретичната база на изследването е когнитивната теория за метафората и тео-

рията на взаимодействието. Върху материал от областта на природните науки се изследват термини с трета степен на терминологизация, при която общоупотребимата дума и терминът означават различни понятия, нямащи никаква връзка помежду си в действителността, а сходството им е съвсем абстрактно, породено от човешкото мислене.

Граматика и лексикология

Често в практиката е трудно да се определи в някои конструкции с минало страдателно причастие дали това причастие е част от съставно именно сказуемо, или е маркер за страдателен залог. Теоретичните основания за разграничаването на тези случаи са обект на изследването на Теодора Рабовянова „Миналото страдателно причастие – име предикатив или индикатор за пасив“. Разглеждат се функциите на минало страдателно причастие в корпус от изречения, които се разполагат по скалата 'пасив' – 'предикатив'. Въз основа на анализ в работата се извеждат теоретично обосновани критерии за разграничаване на случаите на граматична омонимия.

Статията на Ванина Сумрова „*Този джипи, тази джипи, това джипи*, или за колебанията в рода на заемките в българския език“ се отнася за един често коментиран, но нерешен окончателно проблем в българската граматика, а именно родовата принадлежност на някои заемки, свързан и с тяхното лексикографско описание. В статията обстойно се разглежда представянето на проблемните случаи в българските граматични трудове и в речниците. На основата на богат материал от съвременната речева практика се анализират колебанията в рода на някои заети имена за лица, като се коментира както промяната на рода, така и съгласуването, когато с тях се назовават жени.

Включените в тази книжка на сп. „Български език“ материали, посветени на съвременния български език, свидетелстват за творческите търсения на българските езиковеди в посока адекватно описание на езиковите явления чрез използване на обяснителните възможности на съвременни лингвистични теории.

✉ Доц. д-р Катя Чаралозова
Секция за съвременен български език
Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“ при БАН
бул. „Шипченски проход“ 52, бл. 17, 1113 София, България